

Sarusi Mihály

„Körös mellett estvéledtem...”

Jegyzetek (odahaza)

Mondhatnék (sőt, mondhatnók)... *Körös-parti jeleneteket is.*
Hagyjuk; hosszú.

Amitől bensőségesebb a nyelv

Kazinczy otthonában, az utóbb Széphalomnak becézett Bányácskán – előadás közben – jutott eszünkbe: aki tájnyelven szól a köznyelvi közegben, a vele egy vidékről való emberben örömezzést vált ki! Meghallod, hogy valaki Pest-Budán ö-zve beszél, máris közel érzed magadhoz. Azonnal közelebb férközött hozzád, mint bárki más. A használót kedvesebbnek, hozzád hasonlónak, már-már családtagnak érzed. Ha a nagyváros bábeli zűrzavarában meghallod...

Édös...

Édösebb!

Abban a szent pillanatban.

Mintha áramütés érne. Futna át rajtad.

Benső húrokat pönget, közelebb érzed magadhoz, az otthon, a szülőföld, néped, fajtád, családod jut eszedbe. Kicsiségedben is!

Megérint, olyasmit juttat eszedbe Pesten a szögedi szó, avagy általában a magyar beszéd Újvidéken, Új-Amszterdamban, ami mélyen érint. Ami vagy. Amivé lettél. Ami nélkül...

Ami lehetsz!

Ami nélkül beolvadnál... a semmibe. A világnagy ürességbe.

Mondhatni, a globál-nagy 00-ba.

...Érdekes, a nyelvjárás mellett a kisebbségi nyelv használata is hasonló érzelmeket kelt benned. Magyarként az immár román többségű erdélyi városokban meg körben a Kárpátok alatt, hol sarokba szorítottak bennünket. Sőt,

SARUSI MIHÁLY (1944) író. Békéscsabán született, 2001-től Balatonalmádiban él. Két és fél évtizeden át az MTI tudósítója volt. Utóbbi művei: *Könyvek hava* (2024), *Végenincs Corvinka* (2024), *Házzól házra a Corvinka* (2025), *Európa úton, útfélen* (2025).

mondhatod, távol, idegenben, Amerikában is! Túl a tengeren. Valóban a világvégen. Megszólal valaki a sugárút túloldalán: „Neked nem fagy be a segged?” – kérde az ötvenhatos menekült az innenső járdán baktató cimborájától New Yorkban. Hogy megmelegedjék a szíved tája. Beleveszni készülve az irdatlan idegenségbe, egyszer csak... világosság nyílik, érteni kezded a dolgokat, a helyzet kezd megoldható lenni.

Mert olyan nyelven szólnak (szinte hozzád), amely... a tiéd. Az irgalmatlanul nagy, tökéletesen elbizonytalanító idegenségben valaki a kezét nyújtja... A szavával. Mielőtt belesüllyednél az ingoványba. Mely húzna, húzna... Ha nem engedne az az otthoni szó.

„Hazai” – olvasom, Székelyföldön így is hívják a menyasszonyt. A hazait.

Haza – lám csak. Milyen kézzelfogható.

Még hogy...

A legnagyobb öröm(forrás).

Mi lenne.

Mi más.

Ahogy a szívedhez szól, magához ölel... a Körös is.

Hogyne, itt Gyulán is. Ugyanaz! A – mindhárom érintett viharsarki városban le-Élvíz-csatornázott – Holt-Fehér-Körös is. A miénk. Csabán, Gyulán, Békésen. Ha a partján téblábolhatsz, hajnalban hallgathatod csattogni a fülemület (sőt, csalogányt) Vég-Gyulán, a Várkerttel átellenben, a (már zarándi?) Csiga-kertbe telepített Kert Szállóban – melynek Park Hotel neve sem térít el.

Otthon vagy. Megérkezted. Vissza. Nincs tovább.

Innen indultál.

Onnan.

Ide értél.

El sem mozdultál.

Ha körbefutottad is (közben-ízíg) a Földet.

Magad.

De nem magad.

Annyi pajtással, baráttal, bajtárssal, elvbaráttal, szaktárssal, szerelmeddel.

Körös!

Kinek, hogy.

Keres.

Nekünk a...

Minden.

„Élvíz” csak a messziről szalajtottaknak. Meg a vaksi, önhitt, téveszméket hajszólo, népükből mindenáron kivetkőzni akaró „szakértők” locsogása.

Locs, locs.

Mint a MI is. A TI nőtök.

(Mit ad isten, Aradon is a túlbuzgó mérnökök „Élvíz-csatornája” újra mi más lenne, Holt-Maros. Immár hivatalosan is. Hogy nálunk ellenben... Az Istennek sem. Tartsa magát...)

Ötvenhat, nulla-nulla

Veszélyes számok. Mármint Csabán.

Nyilván másutt sem különben.

- Ötvenhat nulla-nulla... - válaszolod, hogy kérdik, mi Békéscsaba postai irányítószáma. 5600.

Az hiányzik *ezeknek*. Más sem kellene.

Nem érted, mi a baja vele, de.

- Jó vicc! Ezt még nem hallottam - röhög fölszabadultan a '90-es években a minapi ügynök a közművelődésből.

Ha ő erre gondolt volna, rögvest írja a napi jelentésében a háromPERháromnak. Mert humorérzéke volt neki.

Lenne ma is.

Utólag különösen.

Nahát, hogy ez a koma mit ki ne találjon...

Mármint hogy ő úgy értse: arra tetszettünk utalni, hogy '56 után jött a 00!
A klozet.

1956-ra mi nem.

Kész lázítás! Maga a sötét ellenforradalom.

56-00.

Már bocsánat, de evvel nem viccelünk!

Egykománk, ki ezt a csűrés-csavarást kisütötte, a második verekedés után zöldkádereként bujkált a kukoricásban, nehogy elvigyék katonának. Aztán beállt a (második, mert az első, ugye, '44-ben, a náci volt, csak a második, a vörös) fölszabadító hadsereg színre léptének köszönhetően szabadon grasszáló KMP (MKP) R-gárdájába - r, azaz rendező gárdájába. Hogy helyre tegye azokat, akikre nagyon ráfér. Demokratákra, keresztényekre, polgáriakra, liberálisokra, gazdákra (hogy a földbirtokosokról, a bankárokról, meg a gyárosokról ne is beszéljünk), miegyéb kutyautókre a kommunistákhoz képest. Ez időben minden jel szerint gyilkosságban - gazdaölésben - is tevékenyen részt vett. Ezt követte a kolhozba üzése a moszkovaiak által kuláknak nevezett 20-30 holdas kisgazdáktól a több százasokig. Kisgazda, nagygazda, egykutya! Fuj.

Mármint.

Már hogy a következőkben pufajkásnak álljon be, a továbbiakban a politikai rendőrség városunkban szabadon kószáló, minden csapszékben segéderőt itató különítményének bandavezéréként zárja áldásos működését a nyolcvanas évek végén. Mondom, mígnem meg nem bukott az általa minden módon segített rendszer.

Még hogy „ötvenhat után jön(ne) a nullanulla”. Az hiányzott volna.

Ezt bevallani.

Volt abból épp elég az előtte való időkben is.

Mire föl jó harminc csabjanszki esztendő múltán mit nem hall az ember?!
Mi nem következik...

Ebből a számbűvöletből.
Számról számra.
Ugyanaz, hogy valamicskét mégis.
Egyazon időben.
...időből.

Csabaszőlős, Csaba-Vinnyica, magyarán Jamina két általános iskoláját, az állami 5-öst és az egyházi (hogyne, lutheránus) 6-os számút összevonták. Tán mert kevesebb a gyerek, ahogy történt a Lencsési-negyedben, ahol a két sulis közül az egyik megszűnt, hogy a másik megteljen? Hogyne, étellel. Gyermekkel.

Nem. A Lencsésin ez jóval később következett be. Itten, Vinnyicátokban csak az egyházit kellett valahogy eltüntetni, ne csúfoskodják ottan létező proletár-diktatúrák dandárján.

- Kész csúfság volt, én mondom!

Az időbe.

Ha az alapítása után Gyerekvárosnak is becézett (tizenötözres) Lencsésin ez megtörténhetett, a jaminai - sőt, gödrökön túli - szőlők helyén született kerületben nem csoda! Az 5-ös és a 6-os neve a továbbiakban 5-6. számú állami általános iskola lett.

2024 nyárelőn csuda fénykép a világhálón: tele, telis, de tele a Fő tér gyermekekkel! Maga az élet Békés-Csabán.

Ennyien vagyunk?

Élünk!

Hála istennek.

Mégis?

„Csak-azért-is”?

Mert... szülünk, nevelünk, adunk. Életet az életnek. A nemzetnek.

Hogy aztán ahogy fölnőnek, elfussanak innen, akik csak tehetik?

Irány: a napnyugat?

Pest? Ejrópa? Amerika?

Nem és nem.

5.-6. számú tanoda.

- Az 56-osba jár a fiad?

Mire föl hasonló történik beljebb, a város közepéhez közelébb is. Egybeáll a 4-es meg a 8-as. (Ebből lett később a Szent László utcai iskola.) (A hivatalnak nem volt nehéz elkeresztelnie, mert hogy mi eleve így hívtuk a Szent László király uccájában magasodó sulit.)

Mi, ha nem: 4-8. sz. ált. isk.

- Csak nem a 48-asba iratkozik át a leányod?

Át, oda.

Ötvenhatos, Negyvennyolcas... 5-6-os, 4-8-as.

Mert nem mindegy!

- Hajrá Ötvenhat!

- Csak azért is: ...Negyvennyolc!

Nem engedünk...

Egyikből sem.

- Most akkor ki nyert?

'56.

'48.

Nem is tartott túl sokáig ez a vircsaft! 1973-ban még 5-6. számú általános iskola, 1974-ben már Padrah Lajos a keresztapa.

- Mentek a Padrahba?

Oda.

56-ba.

- Ne így mondd, mert beverem a pofád!

Az Úr 1970-es (a honi bolsevizmus ki tudja hanyadik) éveiben ugye.

Nem tűrhették. Ezt a blamázt.

Inkább a Padrah elvtárs nevét viselje! Mint ennek a...

Más sem kellene! „Ellenfóradalom.” Borzalom anyja, ne hagyja el őket. Hogy rettegték, még akkor is, szinte máig. Máig azért nem. De ekkor még. Ki tudhatta az idő tájt? Senki. Senki, de senki.

- „56”. Ne vicceljünk, elvtársak. Ez nem vicc.

... „elvtársam”.

A Pártházban nagyon idegesek lettek.

Már előtte a kerületi pártbizottságon.

- Az kellene nekünk.

Ilyet kitalálni.

- Azt mondta, „Hajrá, 56!”? Azt?

- Ki mondta, elkapni!

Utána.

A Megyénél azért taktikusabbak voltak. Én mondom, okosabbak! Jól kicsesztek velük.

- Baltázzunk ki velük!

Ők miért ne.

Ekkor született a Padrah-ötlet.

A lényeg, hogy ne 5-6.

Hogy nőgyógyász volt-e, vagy kalaposinas, kit érdekel. A lényeg, hogy.

- Ne halljam többet!

Ne, ezt az összevont két jaminai oskolát oly csúfosan megnevezve.

- Azért figyeljétek meg, ki mond Padrah ellenére továbbra is 56-ot.

Jó lesz ébernek lenni.

Mert ki tudja. Soha nem tudja az ember (...tudhassa).

Hogy rettegték akkoriban, hogy bújtak öreganyjuk tanyasi boglyája közé-pibe! Az hiányzana. Szívrepesve várva a ruszki tankokat. Hogy azokra kapaszkodva: Adj neki! Nekik.

Nekünk.

De gyűlölik őket, de hogy! Akik miatt.

Ne is mondd.

„5-6”.

- Látod, azért ezek a maiak okosabbak. 1991-től Erzsébethelyi az iskolánk neve!

Hogy ez nekik nem jutott eszükbe. Sokra Padrah et.-sal sem mentek.

Azért, hiába, a demokrácia.

- Én mondom...

Ő igen. Mi? Ki tudja.

Ez a Csaba, ez a...!

Huj, huj.

- Most végre így is, úgy is nyerünk.

Végre, valahára.

Akár 56, akár 48. Mert hogy mindkettő a miénk.

...vala. Vala.

Amikor a pályán a két iskola csapata összecsap.

Lám csak, csűrni-csavarni azért nem is olyan nagy teljesítmény.

Néped hamar rátalál az igazságra.

Ha nem előbb, utóbb.

Ha későn, ha sose.

Csak, csak.

- Az öregapja a CSAK-ban játszott - magyarázzák.

A Csabai Atlétikai Kör focicsapatában.

- Ez a „csak-csak” nem volt nektek gyanús?! - zavarja meg a fokszi-makszi középiskoláját több-kevesebb sikerrel befejező illetőt.

Mert városunkban a CSAK az úri, az Előre a munkáscsapat volt.

Hajaj.

Szerencsére ezt mind kevesebben tudták.

Csak akik...

Foxin innen, Foxin túl.

A csabai Andrásy úton

Andrásy 60? Az a pesti Andrásy van. Nálunk, a mi „Andrásy 60-unk” a belefutó Munkácsy utcában, aztán a régi postával szembeni sarkon meg a Bartók-„Szabadság” sarkán volt. (Emlegetik a Körös-partot is, a Járásbíróság és a Gyulai út közti villasoron...) (Minél több helyen ütötték az embert, annál biztosabb lett az eredmény?) (Mikor, hogy.) (Kivel - mivel - mikor - hol lehetett.) (Ahol értek?)

A csabai Andrásy? Nem akármilyen élmények kötik ide az embert. Minden csabait.

Kit ez, kit más.

1946–47: ANYUCIKÁM, ANYUCIKÁM, TELE VANNAK A JENDŐJÖK SÁJGA MOJATOKKAL! Azaz... tele vannak a sárga vonatok rendőrökkel... A ki tudja milyen színű, tán valóban sárgára festett motorvonat zsandárokkal. A Fő térről (eredetileg Békésről) a vasútig a Fő utcánkon robogó motorvonat... Mivel más-sal lett volna tele 1946-ban, 1947-ben? Hogy mikor mondtam, nem tudom, később édesanyám mesélte. Valami kicsi emlékkép mintha beugrana... Mindenesetre: rendőrrel tele a csabai városi motorvonat kisgyermekkorunkban, javában építkező népi demokráciánkban.

1948: a Szent István (avagy Fő) téren, egész az Andrásy-sarokig áll a tömeg a Mindszenty hercegprímás által meghirdetett Mária-év helyi rendezvényén (gyulai nagygyűlésre ment, állomásunkon az átszállást megszakítva nézett ránk, csabaiakra). Tán az utolsó esztendő majd' fél évszázadig, amikor mi, katolikusok kimehetünk az utcára... zászlainkkal, imádságainkkal, énekeinkkel, feszületeinkkel, lampionjainkkal... Lelkünkkel, hitünkkel még (valamennyire) szabadon. Bevallom, leginkább a lampionokra – meg a tömegre – emlékszem. Körösztyammal, Arankával – édesanyám apácának készülő édes húgával – képviseltük a Farkas (meg Zsóri) és Kurtucz (sőt, Sarusi) családot e gyönyörű csabai katolikus ünnepen.

1956: tüntetés a Fő úton... A Színház előtti tömegben: Követeljük Fekete Pálék szabadon bocsájtását! Szemben velünk a Színház falánál (Csepel márkájú?) tehergépkocsi, ahonnan az előbb szálltak le a (vásárhelyi) honvédek. Nyilván azért küldték őket, hogy ha nem értünk a szép szóból, közénk lőjenek. (A teherkocsin velünk szemben fölállított géppuska, mellőle a magyar fiúk eloldalogtak.) Egy tiszt előttem sétál, láthatóan ideges. Vitázik az emberekkel. Nem bántják, de biztatják, szedje le a sapkájáról az ötágú vörös csillagot. Nem akaródzik neki. A végén csak lekapja, letépi róla. Érti is, meg nem is, mi történik itten. Ő nem, de mi – 12 és fél évesen – igen! (November 4-én hajnalban tankok dübörögnek rajt' – hogyne, az ő Sztalini Útjukon – végig, belelőve a süket vihar-sarki, sőt, ejrópai csöndbe.)

1960-as évek: bájos csitrikkel tele a szombat esti, vasárnapi, nyaranta minden esti – késő délutáni, kora esti – Korzó! Végig az Andrásy úton. Hogy később néhanap – évente kétszer, háromszor – bemerészkedjünk az út derekánál levő Hajó bárba is. Mely épp átellenben volt munkahelyünkkel, a 4-es számú női fodrász műhellyel. Végig az Andrásyn... a május elsejei fölvonulásokon (előtte való este fáklyás menet) – imitt-amott megint a lányok... Imitt-amott? Mindig, mindenütt.

1988: GYERTEK KI! ÉBRESZTŐ! – zengett, zúgott a kérés, biztatás, uszítás! Mert annak vehették a kádárkolbászt irányító rendszer helybéli főnökei, s ráküldték fogdmegjeiket a fiainkra. Aki addig nem utálta még, nem gyűlölte eléggé a kádárkolbászt mozgató rendszert, attól fogvást rühellhette kedvire: nem

szétverették fiaink fejét gumibotjaikkal? Darab ideig csak simogathatták zaklatottan a hallottaktól-látottaktól a csonttörésekre emlékeztető görcsöket a kádárkölcszásokon a helybéli fogdmegek a rendőrökcsijukban, a mellékutcákban, amilyen mellékutcából lett akkorra az Andrassy Korzó téri kiöblösödése – amit az időben az ott lakó nacsalnyikok miatt Szentháromság térnek gúnyolt a jó csabai nép elég okkal. Félálmutkából riadhattak föl a HUI HUI HAJRÁ!-ra a tér szentháromságai: mi ottan a teendő? Mert hogy nyilván a Horthy-fasiszta Ébredő Magyarok Egyletét juttatja riadozónk eszébe a csabai fiúk ütemes rikkantása. Az hiányzik nekik, nem a hanyatt esés. Igaz, fiaink a szolnoki MNK-s kupagyőzelemtől ittasan vonultak végig a Vasútról az Andrassyra, tán hogy a mi igazi főterünkön, a Szent István téren tetőzzék be az ünneplést, melynek mozgatója mi más, ha nem túláradó Csaba-szeretetük... „Ébredtő? Mi az, hogy »ébredtő«! Vágjátok fejbe őket!” Kupán is ütötték. Kirángatták a leghangosabbakat a sorból, be a riadóköcsiba, hogy ott nyomban (helyben) helybenhagyják őket, és sipirc, be a vizsgálótiszt elé velük! ...Minek örülnének egy kicsit a csabai ifjak, hogy MI VAGYUNK A LEGJOBB!, BAJNOKCSAPAT!, CSABA, CSABA, BÉKÉS-CSABA!... Nem és nem, ezek ellenforradalmat robbantanak ki!... A minapi pesti (március 15-ei) tüntetés után, esztendővel a még nagyobb ellenzéki megmozdulás (Nagy Imre újratemetése) előtt. Mitől, ha nem éppen ettől piszkolt be a Szentháromság tér valamennyi névadója (a pártházi és munkásárségi és titkosrendőrségi és „pártiskolai” – Körös-parti Sorbonne-i – beszariakkal egyetemben)... ÉBRESZTŐ, GYERTEK KI? Az kéne nekünk... (Nekik.)

„Andrassy”... Amikor eredetileg Orosházi út volt. Majd lett Vasút utca, hogy kikössön a miniszterelnök Andrassy Gyulánál. Közben persze Sztálin út, Tanácsköztársaság út, Tanácsi út, Október 32-a útja...

Lett légyen.

Hogy mi minden nem történt ottan... velünk!

...Honnan a Körös már csak pár lépés.

Ki erdő, ki meg a Körös mellett.

...ébredünk, míg lehet.

Ui.: Hogy bepiszkítják legszebb szavainkat! *Ébred, meleg, szivárvány...* (Árpád-sáv, csíra, vörös /csillag/...) A Köröst is kedvükre szennyezik. (Ha hagyjuk.)

KGB-szindróma, 2019

Aggyisten! Bizonyára szerencsésen haza tetszett találni!... Közös barátunk és asszonya segítséggel.

Domnule Sabao! Gyakujeme peknye – mondhatnók a csabai tótok nyelvére fordítva e makaróniát... Köszönjük a szíves közreműködését a csabjanszki teadélutánunkat illetően! Amely olyan volt, amilyen. Tán elfogadható. Amennyiben!

A körülményekre nem is kissé jellemző volt, hogy előtte (napokkal) megkeresett egy régi üsmerős koma, elpanaszolva: nem tudta rábeszélni Y. X. köz-

művelődési embert, hogy eljöjjön a rendezvényre – írja nekem, miközben Csabán majd' mindenki tudja, hogy X. Y. bácsi 3/3-as volt. (Így nem csoda, hogy elhárította a hívogatást.) A rendezvény kezdete előtt a tethelyen odaügyeskedett hozzám egy másik igen tájékozott személy, hogy nem tudom-e W. Z. távrecsegő számát, mer nem bírja elérni... E Z. W. nevű személy pedig a másik művelődési – sőt, kulturális – intézmény volt kutatója, szintügy besúgásában lebukott illető.

Szóval... ezek kerültek bennünket. Csak beteszem a lábam Csabára, már ott sündörögnek. Hogy nem túlzok, tán igazolja: a jobb szélen, az első sorban egy további (szóke) (sőt, egyenesen...) nőszömély pedig szintén zenész vala ugyanabban a rezesbandában, mint az előbb említettek.

Testvérem a bajban – ma nem különben – nem véletlen jegyezte meg odahaza: az első sor tiszta komcsi sor vala.

Hogy ezek milyen irodalombarátok! (Az irodalomelhárítás vonalárul.)

Isten álgya! Szép álmokat. (Ettől csak lesz!) Misa bátya.

Ui. További hasonló: az elsőként említett személy egy másik ház főnökét nevezte az említett volt elhárítók egyikének.

(Sorolom, sorolom, ahogy egykor. A párom szerint kgb-szindróma gyötör, máig.)

...Ezt tapasztaltam odahaza – amit megírtam egykomámnak, valahai erdélyi cimboránknak (a Partium nevű végekről) (...akarja mondani a Részekből). (...Részekből a Részekbe.)

Még mindig ugyanaz. Szindromatikus a dolog.

Miközben „ezek” (igencsak) bő 30 éve – 1989-ben – már átadni készültek. No, nem a hatalmat. Csak a zsákbamacskát.

Körösön innen, Körösön túl.

Túlontúl.

Körös ide, Körös oda.

– Sehova!

Körös partján estvéledtem...

Erdő mellett?

...Gyulán, a Csiga-kertben.

BETÉRŐ A 3 PUFAJKÁSHOZ

Békéscsaba, Munkácsy 4... Nem akármilyen hely.

Sem a városnak, sem mi magunknak.

Ez, az.

„Volt”? Mert ma – jó ideje s '25-ben is – üres.

Az új posta mellett.

Jaczina nevű tehetős csabai polgáré volt a Munkácsy uccai emeletes épület. A város szélén, a Kígyósi út mellett levő disznóhizlalda tulajdonosa vagy vezetője volt.

A hizlalda bűze még az '50-es években is beborította a fél várost.

1944-ben megszállták a várost az oroszok. '45-ben, valamikor év közben disznótrágyával telt meg a ház udvara és kertje – olvasod a minap a közösségi hálón. A hatalomváltást és államosítást sürgető helybéli bolsevisták tehatték.

Ki más lehetett?

Azt az illatot...

Aztán államosították a nagyobb üzemeket és házakat, a hizlalda állami vállalaté lett, a Munkácsy uccai épületbe lakók költöztek.

Jaczina, Jaczináék? Azóta sem hallottunk róluk semmit. Eltűntek. Fölszívódtak. A gulágra kerültek? Vagy ki tudja, hova.

Előbb a zsidók, aztán ők kerültek sorra.

Csabán is.

Miért, itt mért lett volna másképp?

Miért, miért.

„Jaczina”... 2025-ben a világhálón több is előfordul. Idehaza, Amerikában...

Jaczina meghalt a szovjet megszállást követő időben; özvegye lakott a földszinten, ahol darab ideig orvosi rendelő is volt. Míg nem 1950 tavaszán kizsupoltak mindenkit, és beköltözött az államvédelem. Az ávéhá itt rendezte be megyei székházát – emlékezik egykori lakó a történetekre.

Az emeleten irodák, a vallató- (és agyusztáló-) szobák is. A pincében a minapi lakók fáskamráinak bejáratára jó kemény – szilárd, rendíthetetlen – fémajtókat tettek, hogy akit oda betettek, ne is álmodhasson arról, hogy átsétál rajta.

– Látod, fiam, ilyen szilárd a mi népi közhatalmunk – és puff, már kapott is egy flemmert e (házon kívül, itt már nem) kételkedő koma.

Nem akar belépni? Nem hajlandó lemondani? Vissza mer szólni? Ellen próbál állni? Közbe kezd pofázni? Tiltakozik? Ellenkezik? Cáfolná állítástokat? Ferdén néz rád? Másról, jobbról álmodik? Nyugatra szökne?

Annak annyi...

Más emlékező szerint a pince falán fémkampók voltak, nyilván ezekre lógatták egykor a húsdarabokat. Most az állambiztonságiak vallatás és kínzás közben alkalmanként ide akasztották a gaz ellenforradalmárokat. Imperialistabérenceket, Titó-kutyákat, túrhetetlenül viselkedő, ne adj isten még visszabeszélni merészülő gazdákat, miegyéb polgári és nagypolgári egyéneket, reakciós és klerikális ipseket, akikre szerintük ez ráfért.

Szerintük.

Szerintünk? Szerintetek?

A város lakóinak emlékezete szerint 1956-ban nem csak itt, a Munkácsy uccában, hanem a Körös-parton, a Deák ucca és a Gyulai út közti rendvédelmi (utóbb

polgári rendeltetésű) épületben, meg a régi Postával szembeni sarki épületben és pincéjében verték a nagyszájú csabaiakat.

- Nagy a pofád, nagy!

És már.

Ne is említsd!

Kádár a kolbász, kádár.

Ötvenhatban aztán, hogy gördülékenyebb legyen az ellenség-fölszámolás, beköltöztek egy időre az ideiglenesen hazánkra támadó fölszabadító muszka katonák - persze, magukat szovjetnek álcázva. Hogy aztán a kirgiz kinézetű kazak vörös szoldát elvtársak, adott pillanatban, valami gyanús zörejt hallva dobtárasukhoz kapjanak a csabai sötétben, és rövid sorozattal lepuffantsák üz-bég tovarisukat.

Ha meg azeri volt, ki tudja.

- 1958-ban itt vallattak.

Mármint a Munkácsy 4-ben.

Kit, hol.

Fekete Pali bácsi az 1990-es években mutatta a helybéli hírügynöknek, hol volt a pince, ahol őt is kezelték a minapi ávós (akkorra forradalmi munkás-paraszttá váló) tisztek.

Fekete Pál tanárt, a Békés megyei forradalmárok vezetőjét. Akit a hálás megyei moszkovita vezetés halálra ítéltetett volna, de csak életfogytot kapott a vérbíróságtól. Amiből az '56-osok közkegyelmével szabadult - hogy nyugdíjazásáig talicskázással és egyéb, kubikosokéhoz hasonló munkával tarthassa el családját.

Fekete Pál a Munkácsy uccában... Minket is végigvezetett.

Egy haverom a '60-es években duhajkodásba torkolló italozást követően itt töltött egy rendőrségi éccakát. Mert hogy miután az ideiglenesen nálunk tartózkodó szovjet vöröskatonák távoztak a Munkácsy 4-ből valamelyik csonkamagyarhoni öröklakásként kezelt kaszárnyájukba, újfönt „magyar” rendőrségi kézbe került az épület, s hogy erősítse magát, a politikai osztály nyomozói is (ismét) berendezkedhettek.

Jól mondd, a politikai rendőrség. Amit mi akkor - tájékozatlanul, de nem oktanul - ávónak hívtunk.

Szóval...

A '60-as évek végén még a megyei pártházban volt a megyei napilap szerkesztősége (melynek művelődési rovatán gyakornokoskodni mertünk), később költözött a Népújság a volt ávh-székházba.

Ja, a Jaczinába.

Hogy utóbb, 1979-től mi magunk is (a Dunántúlról hazakívánkozva) ide vetődjünk. A ház udvarának a végében levő melléképület adott helyet a nemzeti hírügynökség megyei kirendeltségének. Hol mi magunk is szolgáltunk (csekély két évtizedig).

Véletlen, nem, az MTI-szerkesztőség mellett az udvar legsarkában levő – többnyire nyitott – ajtón túl átjáró vezetett a megyei pártbizottságra.

Ávéhások, szovjet szoldátok, III/III-asok, megyebek közvetlen kapcsolata a Párttal, és annak udvarán a munkásórséggel.

Hogy úgy mondjam, meleg helyzet volt.

Lehetett.

Hogy miért lehetett...

Ne kérdezd!

Úgyis tudod.

Nem hiába készültél költőnek!

Az épület hátsó fertályában büfé is volt, amely a '90-es években egy darabig ebéddel is szolgált az újságíróknak meg vendégeiknek. Egy alkalommal az MTI huncut szerkesztőségvezetője javasolta a lap főszerkesztőnek, jól tejlő kisvendéglőt lehetne itten kialakítani! A belső udvarhoz itt, a kávézó mellett elkerítve további kis szabad tér tartozott, ahova egy feketére kiülhettünk – kitűnő kert-helyiséggé lehetne varázsolni... És az egészet így nevezhetnék el: BETÉRŐ A HÁROM PUFÁJKÁSHOZ. Bejárat és kijárat a postaudvar felől, felé is lehetne.

Rossz viccnek vehette. Ki tudja, tán ma is életképes lenne... Fekete Pali bácsi a '90-es években megmutatta, hol volt a pince, ahol kínozták őket. Ő is kaphatna itt emléktáblát. Vagy legalább fénykép róla a kisvendéglő falán. Egyben ávos emléksarkot is ki lehetett volna benne alakítani – a falnál műemlék köpőcsészével.

Micsoda lehetőség kínálkozott.

Ahogy máshol is, ahol került képzelettel megáldott korcsmáros. A hely szelleméhez igazodva... túltenni rajta magunk.

Hogyne, emlékezni.

Amikor Brezsnyevet búcsúztatták, a kávézó és az MTI-iroda közti klubteremben nézte a napilap meg a lapkiadó összes alkalmazottja a Vörös téri Lenin-kriptánál zajló gyászünnepélyt. A viharsarki hírügynök vidéki tudósítói föladat teljesítése ürügyén állami Ladájába szállt, és míg tartott a moszkovai temetkezés, kerengett kocsijával a nagymezővárosi iparváros körüli utakon. Hogy aztán Nagy Imre temetését '89-ben már egymaga figyelje a sajtóház klubtermének tévéjén.

„Emlékek háza”.

Az, nagyon.

Néhányunknak?

Tudja a rosseb.

Az a radai.

Pedig milyen jól hangzott volna: *Betérő A Három Pufajkáshoz...*

Pufujkátlanul is.

Persze lehetett volna *Pufajkámát Hadd Békén* is a neve.

Ha nem, hát nem.

Több is vezett – a gatyaváltáskor.

Túl a Disznóhizlaldán – szinte a Lóversenytéren.
Mert Csabán a hizlaldán túl egykor már az következett.
„Lóverseny”; más sem hiányzana Mesterséges Intelligencia irányította vak-
világunknak.

Ló, ezeknek...

- Matrózfröccsöt kérhetek?

Ő igen, mi nem.

„Matrózfröccs”, pufajkásnak...

Hol élsz te?

Hol, hol.

85. születésnapját ünnepelve az Eötvös-kollégiumban Papp Endre, Márkus Béla, Bakos István és Szijártó István társaságában